

Отенко І.П.доктор економічних наук, професор
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця**Дороніна К.С.**аспірант
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто методику оцінки рівня корпоративного управління (КУ), запропоновану вітчизняним Національним уповноваженим агентством IBI Rating. Дослідження дало змогу виявити її переваги та недоліки. Окрім цього, авторами удосконалено обрану методику з огляду на передові практики КУ (методика АСЕАН), сучасні тенденції управління бізнес-діяльністю підприємства, які базуються на підвищенні корпоративної соціальної відповідальності як принципів управління корпоративною безпекою. Отже, удосконалена методика була отримана шляхом систематизації методики оцінювання КУ ОЕСР, кращих практик КУ (АСЕАН) та доповнення логічними критеріями, які розкривають корпоративну соціальну відповідальність підприємства, відсутність яких не давала змоги виконати формування інструментарію управління корпоративною безпекою підприємства.

Ключові слова: корпоративне управління, корпоративна безпека, відповідальність бізнес-діяльності, методичне забезпечення.

В статье рассмотрена существующая методика оценки уровня корпоративного управления (КУ), предложенная отечественным Национальным уполномоченным агентством IBI Rating. Исследование позволило выявить ее преимущества и недостатки. Кроме этого, авторами усовершенствована выбранная методика с учетом передовых практик КУ (методика АСЕАН), современных тенденций управления бизнес-деятельностью предприятия, которые основаны на повышении корпоративной социальной ответственности как принципе управления корпоративной безопасностью. Итак, усовершенствованная методика была получена путем систематизации методики оценки КУ ОЭСР, лучших практик КУ и дополнения логическими критериями, которые раскрывают корпоративную социальную ответственность предприятия, отсутствие которых не позволяло сформировать инструментарий управления корпоративной безопасностью предприятия.

Ключевые слова: корпоративное управление, корпоративная безопасность, ответственность бизнес-деятельности, методическое обеспечение.

Постановка проблеми. Зміна світових стандартів ведення бізнесу, поява та поширення сучасних бізнес-тенденцій управління безпекою підприємств, поглиблення європейської інтегрованості української економіки є причинами необхідного оновлення методичного забезпечення управління безпекою підприємств, яке передбачає поміж іншого формування сучасного методичного забезпечення оцінки рівня корпоративної безпеки великомасштабних економіко-виробничих систем та управління їх безпекою на базі цієї оцінки. Потрібно наголосити, що корпоративний сектор, який складається з великомасштабних економіко-виробничих систем, та безпека їх інноваційного розвитку формально вважаються пріоритетним напрямом реформації вітчизняної економіки, яка сьогодні відновлюється, та посідають одне з перших місць серед чинників соціально-економічного

розвитку країни загалом. Актуальність та практична значущість цієї теми зумовили головну ідею цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій [1; 2; 3; 4; 5; 6] дав змогу виявити недосконалість вітчизняної методики оцінювання рівня КУ порівняно з методиками, які використовуються в розвинутих країнах. CORE-рейтинг, рейтинг «ПРАЙМ-ТАСС», Standart & Poor's, Brunswick UBS Warburg – експертні методи, які сформовано на базі зарубіжних компаній, через що виникають певні проблеми в їх використанні на вітчизняних підприємствах [1; 2]. Окрім цього, КУ оцінюють за допомогою кредитного рейтингування, аналізу банкрутства, галузевого аналізу, біржового аналізу, аналізу фінансової звітності, проте жоден із цих рейтингів не розкриває детально принцип корпоративної соціальної відповідальності підприємства, що

єперешкодою для розвитку відповідального бізнес-середовища. Таким чином, невирішеною проблемою є відсутність сучасної комплексної вітчизняної методики оцінювання рівня КУ.

Мета статті полягає в удосконаленні методики оцінки рівня КУ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У травні 2017 року Національне уповноважене рейтингове агентство IBI Rating Agency провело дослідження стану КУ п'ятдесяти семи підприємств реального сектору України, у межах якого досліджувалася доступна документація підприємств за останні три роки. Методика оцінювання стану КУ передбачала оцінку рівня КУ за п'ятьма напрямками, кожен з яких включає п'ять питань. Дослідження проводилося за такими напрямками, як [2]:

1. Захист прав акціонерів:
 - наявність контролюючих акціонерів;
 - розкриття інформації про власників істотних часток у капіталі;
 - розкриття кінцевих бенефіціарів;
 - дотримання граничного терміну проведення загальних зборів акціонерів;
 - збільшення чистих активів та виплата дивідендів.
2. Наглядова рада:
 - наявність у складі Наглядової ради незалежних членів;
 - кількісний склад Наглядової ради;
 - комітети Наглядової ради, механізм заочного голосування членів; Наглядової ради
 - періодичність очних засідань членів Наглядової ради протягом року;
 - система оплати праці членів Наглядової ради.
3. Менеджмент, аудит та контроль:
 - залучення провідних аудиторських компаній;
 - наявність негативних звітів зовнішніх аудиторів;
 - наявність внутрішнього аудитору (служби внутрішнього аудиту);
 - розкриття інформації про систему оплати праці менеджменту;
 - досвід голови виконавчого органу.
4. Розкриття інформації та прозорість:
 - якість веб-сайту;
 - розкриття інформації про афілійованих осіб;
 - оприлюднення аудиторського звіту на власному веб-сайті;
 - оприлюднення інформації про членів Наглядової ради та Правління;
 - своєчасність розкриття обов'язкової інформації.
5. Власні ініціативи та взаємодія з регулятором:
 - реєстрація на фондовій біржі;
 - наявність Кодексу корпоративного управління;
 - наявність корпоративного секретаря;

– добровільне дотримання стандартів якості корпоративного управління; що перевищують вимоги чинного законодавства;

– застосування Регулятором заходів впливу за порушення, окрім пов'язаних із розкриттям інформації.

Оцінка показників здійснюється в інтервалі від 0 до 1. Повна відповідність показника – 1 бал, часткова відповідність – 0,5 балів, у разі невідповідності підприємство за той чи інший показник отримує 0 балів. За відсутністю необхідної для оцінювання інформації показнику присвоюється 0 балів з позначкою «*». Як можна побачити, ця методика є досить простою та може використовуватися експертами на підприємстві без допомоги незалежних консультантів з КУ, що є перевагою. Проте у блоці «Дотримання прав акціонерів» окреслено лише п'ять критеріїв, які показують загальний стан щодо дотримання прав акціонерів. Відсутні такі важливі критерії, які оцінюють дотримання прав акціонерів на участь в управлінні компанією та передбачають можливість акціонерів брати участь у поправках до Кодексу корпоративного управління, необхідність дозволу акціонерів на додаткову емісію акцій, необхідність участі акціонерів у вирішенні питань стосовно передачі активів підприємства, що повинно бути зазначено в Статуті підприємства тощо. У блоці критеріїв оцінки Наглядової ради запропоновані критерії не можуть вважатися повними через те, що окреслюють лише загальні аспекти. Відсутні критерії стосовно зобов'язань членів НР, навичок та компетенцій членів НР, наявності орієнтаційної програми для нових членів НР, оцінки функціонування НР та виконавчих директорів. Що стосується критеріїв оцінки менеджменту, контролю та аудиту, то, на наш погляд, без урахування таких важливих критеріїв, як контроль за корпоративними ризиками, який передбачає аналіз наявності системи ризик-менеджменту, конфлікт-менеджменту тощо, розкриття ролі зацікавлених осіб в управлінні підприємством, стану корпоративних комунікацій усередині підприємства неможливо вважати отримані результати комплексними та відповідними реальному стану КУ підприємства. Потрібно зауважити, що блок «Розкриття інформації та прозорість» не містить у собі таких важливих критеріїв, як розкриття якості річного звіту, розкриття корпоративної візії та місії, корпоративних цілей підприємства. Також немає показника, який би передбачав розкриття правочинів із зацікавленістю, що є важливою інформацією для усіх стейкхолдерів. Вважаємо за доцільне додати у блок «Власні ініціативи та взаємодія з Регулятором» ще один критерій, який дасть змогу виявити, чи розкриває підприємство санкції регулятора на власній веб-сторінці [3; 4].

Далі розрахунок оцінки корпоративного управління здійснюється за формулою:

Формула 1. Оцінка корпоративного управління

$$CGM = (\sum n / p) * 100\%,$$

де CGM – оцінка корпоративного управління (%),
n – бальна оцінка кожного показника,
p – максимальна кількість балів.

Після цього відбувається стратифікація результатів за допомогою визначення рівня корпоративного управління, що відображено у табл. 2.

Таблиця 2

Стратифікація результатів

Рівень CGM	Рівень
CGM ≥ 80%	CgA(pi)
60% ≤ CGM < 80%	CgB(pi)
40% ≤ CGM < 60%	CgC(pi)
0% ≤ CGM < 40%	cgD(pi)

Таким чином, за результатами цього дослідження можна виявити, що кожний із наведених вище блоків не містить усіх важливих критеріїв оцінки КУ, без яких неможливо говорити про релевантність та повноту результатів, і загалом ця методика не є структурованою на базі передових практик КУ. Отже, методика, яка буде ефективно визначати рівень КУ, має спиратися на принципи КУ ОЕСР як структуру оцінки, на передові практики корпоративного управління (як приклад такої практики обрано методика КУ ASEAN) та на основні принципи відповідальної бізнес-діяльності, яка передбачає відповідальність перед стейкхолдерами тощо [5].

Отже, авторами запропоновано удосконалити існуючу методика, розподіливши її на такі етапи: початковий етап, який згідно з принципами КУ ОЕСР має назву «*Забезпечення основи для ефективної системи корпоративного управління*» та може складатися з таких критеріїв, як:

- наявність розроблених правил лістингу в країні;
- дотримання компанією правил лістингу: вітчизняних або міжнародних;
- участь акцій компанії у міжнародному лістингу;
- наявність/відсутність взаємодії з регулятором;
- відсутність порушень з боку компанії на ринку цінних паперів.

Перший етап аналізу має назву «*Дотримання прав акціонерів*» та розподіляється на підрозділи:

- дотримання базових прав акціонерів;
- дотримання прав акціонерів на участь в управлінні компанією;

- дотримання прав акціонерів на участь у ЗЗА, в голосуванні;
- проведення справедливого корпоративного контролю;
- полегшення реалізації прав власності для акціонерів (у тому числі й інституціональних);
- справедливе ставлення до акціонерів;
- захист міноритарних акціонерів;
- урахування принципу корпоративної соціальної відповідальності, а саме аналіз можливості присутності представника трудового колективу на загальних зборах акціонерів, проведення зборів трудового колективу компанії після проведення загальних зборів акціонерів з метою формування думки працівників стосовно результатів загальних зборів, формування думки щодо заборони виплати дивідендів у разі наявності заборгованостей із заробітної плати працівникам тощо.

Другий етап аналізу «*Обов'язки та відповідальність Наглядової Ради*» складається з таких підрозділів, як:

- визначення зобов'язань членів НР;
- визначення корпоративної поведінки;
- зазначення структури НР;
- навички та компетенції членів НР;
- навички та компетенції Голови НР;
- проведення засідань НР та відвідуваність;
- орієнтаційна програма для нових членів НР;
- вибори у склад НР;
- оцінка функціонування НР та виконавчих директорів;
- політика винагород;
- зовнішній та внутрішній аудит;
- контроль за корпоративними ризиками;
- урахування принципу корпоративної соціальної відповідальності.

Третій етап «*Розкриття та прозорість*» має такі підрозділи, як:

- прозора структура власності;
- якість річного звіту;
- інформація стосовно правочинів із зацікавленістю;
- звіт зовнішнього аудитора;
- трансляція даних про компанію;
- якість корпоративного сайту;
- відносини з інвесторами;
- урахування принципу корпоративної соціальної відповідальності;
- корпоративні комунікації.

Четвертий етап «*Роль зацікавлених осіб у корпоративному управлінні*» передбачає аналіз таких пунктів, як:

- дотримання прав зацікавлених осіб;
- розкриття діяльності компанії у відношенні до стейкхолдерів;
- компенсація за порушення прав стейкхолдерів;
- механізми підвищення якості участі працівників;

- можливості стейкхолдерів;
- можливості працівників як окремої групи стейкхолдерів;
- інституційні інвестори, фондові ринки та інші посередники.

Перевагами удосконаленої методики є всебічність та комплексність, яка дасть змогу провести оцінку рівня КУ за всіма правилами та принципами. Окрім цього, запропонована методика може бути адаптована до вітчизняних підприємств шляхом підбору індивідуальних критеріїв за кожним напрямом аналізу. Також до переваг можна віднести відносну простоту розрахунків, тому що в межах кожного етапу критерії оцінюються за допомогою бальної оцінки в інтервалі від 0 до 1. Отримані результати інтерпретуються за допомогою побудови рейтингової шкали на основі дихотомічного аналізу за допомогою програмного забезпечення, що є наглядним способом порівняння підприємств як між собою, так і з підприємством-еталоном.

Висновки з проведеного дослідження. У статті розглянуто методику оцінки рівня КУ

вітчизняного Національного уповноваженого агентства IBI Rating із проведенням паралельного аналізу недоліків та запропоновано удосконалену методику, структуровану згідно з передовими практиками КУ та з урахуванням сучасної тенденції управління бізнес-діяльністю підприємства, яка базується на підвищенні корпоративної соціальної відповідальності. Отже, удосконалена методика, яка була отримана шляхом систематизації методики оцінювання КУ ОЕСР, кращих практик КУ (АСЕАН) та доповнення логічними критеріями, які розкривають корпоративну соціальну відповідальність підприємства, дасть змогу поступово адаптувати корпоративний сектор до міжнародного бізнесового простору, формувати економічні зв'язки та підвищувати рівень ведення бізнесу загалом. Подальші дослідження можуть бути пов'язані з підбором індивідуальних критеріїв у межах кожного етапу, виокремленням критеріїв, які враховують корпоративну соціальну відповідальність залежно від групи стейкхолдерів, яка є ключовою для того чи іншого етапу оцінки.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.А. Анализ методов оценки корпоративного управления предприятия в российской практике / Н.А. Волкова // Международный научно-исследовательский журнал. – 2016. – № 11 (53) Часть 1. – С. 15–20. – Режим доступа до ресурсу: <https://research-journal.org/economical/analiz-metodov-ocenki-korporativnogo-upravleniya-predpriyatiya-v-rossijskoj-praktike>.
2. Дикий И. Корпоративное управление в банках и компаниях реального сектора [Електронний ресурс] / Игорь Дикий // Уполномоченное рейтинговое агенство IBI-Rating. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <http://ibi.com.ua/RU/ratings-research-and-analytics/korporativne-upravlinnya-v-bankakh-i-kompaniyakh-realnogo-sektoru-2017.html>.
3. Петрова Н.А. Методическое обеспечение оценки эффективности корпоративного управления // УЭКС. 2012. № 4 (40). – С. 82.
4. Тальберг О.В. Качественная оценка корпоративного управления, как основополагающий фактор повышения эффективности деятельности предприятия // Российское предпринимательство. – 2013. – Том 14. – № 1. – С. 61–66.
5. Шинкаренко. Організація економічного співробітництва та розвитку // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2011.

Otenko I.P., Doronina K.S.

IMPROVEMENT OF THE METHODOLOGICAL APPROACH TO THE CORPORATE GOVERNANCE TOOLS FORMATION

The article examines the existing methodology for assessing the level of corporate governance (CG) proposed by the domestic National Authorized Agency IBI Rating. The current paper revealed its advantages and disadvantages. In addition, the authors improved the chosen methodology in view of the best practices of CG (ASEAN methodology), modern trends in business management, based on increasing corporate social responsibility, as the principle of corporate security management. Thus, the advanced methodology was obtained by systematizing the methodology for assessing the OECD CG, the best practices of the CG (ASEAN) and completing the logical criteria that reveal the corporate social responsibility of the enterprise, the absence of which did not allow the implementation of the development of corporate governance tools. The improved methodology will gradually adapt the domestic corporate sector to the international business space, form economic ties and improve the level of management business as a whole. Further research may be related to the selection of individual criteria within each stage. The detailed selection of criteria should take into account corporate social responsibility, depending on the key group of stakeholders, which is different on one or another stage of the assessment. The article carries a practical significance and is actually at the current stage of development of the domestic economy.

Key words: corporate governance, corporate security, business responsibility, methodical support.